Írta: Új Szó
2005. október 22. szombat - Módosítás: 2005. október 22. szombat

Gadus Erika: Szürke eminenciásként csak a ruháimat küldöm fel játszani. Gadus Erika: Szürke eminenciásként csak a ruháimat küldöm fel játszani. A jelmez és a díszlet igazi értékét az elõadás szerves alkotóelemeként nyerheti el.

Beszélnek helyette az általa teremtett színpadképek: a borzolódó, éteri kulisszák közé/köré gyûrt rongyok, a buján villanó harisnyák, a fecsegõ vagy csöndes komorba szürkülõ flitterek. „Nem készültem színházi embernek” – mondja a fiatal mûvész a komáromi Jókai Színház évadnyitó sikerdarabja, A waterlooi csata címû zenés vígjáték bemutatója után. A darab díszletét és jelmezeit is õ tervezte. „Rajzolni viszont mindig szerettem, ezért iparmûvészeti középiskolába jelentkeztem, s fényképész szakon végeztem. De akkor még nem igazán volt elképzelésem arról, hogy mi leszek, ha nagy leszek.”

Azután megunta az igazolványfotók készítésének egyhangúságát?

Egyetlen napig sem dolgoztam hivatásos fényképészként. A középiskola elvégzése után három évig inkább csak keresgéltem önmagam. Kassán, a szülõvárosomban volt néhány feledhetõ munkahelyem, mígnem egy alkalommal a szomszédunkban lakó ismerõs néni szólt, hogy a Thália Színházba súgót keresnek.

Ön pedig jelentkezett és elkezdett súgni?

agy van. Abszolút véletlenül kerültem a színházhoz. Hamar kiderült, hogy tudok rajzolni, térben gondolkodni. Végül a kollégáim beszéltek rá, hogy menjek el felvételizni Pozsonyba, a színmûvészeti fõiskola szcenográfia szakára, mert ott együtt tanítanak díszlet- és jelmeztervezést. Elsõ próbálkozásra felvettek. Hatodmagammal kezdtem a fõiskolát, és végül is hárman fejeztük be.

A díszletek vagy a jelmezek világa fogta meg elõször?

Nem választottam ketté. Lehet, hogy furcsán hangzik, és tényleg véletlenül keveredtem az egészbe, de már a felvételin úgy éreztem, hogy tudom, mi az, amit csinálnom kell. Hogy pontosan ez az a két terület, amivel foglalkozni szeretnék. Nem nagyképûség, félre ne értse senki, csak éppen voltak már színházi tapasztalataim. Nagyon is jól jött, hogy súgóként kezdtem, mert így élesben, naponta kaptam tiszta képet arról, hogy mit is jelent a színházi munka, s micsoda alázatot kíván. Hogy a színész soha nem önmagának, hanem a közönségnek teremt ünnepet.

Könnyebb volt ennek tudatában a fõiskolán?

Is-is. Nekem eddig rendszerint szerencsém volt, mert mindig kiváló emberek közé, nagyon jó közegbe kerültem. A fõiskola pedig már csak azért is megfelelt, mert a középsulit jó három évvel azelõtt letudtam, s teljesen máshogy, meg merem kockáztatni, hogy kiforrottabban gondolkodtam a világról. A fõiskolán azzal foglalkoztunk, ami miatt odamentem, ami érdekelt. De az öt év – kiváltképp az elsõ kettõ – õrülten sûrû volt. Kegyetlen. Gyakorlatilag reggeltõl estig az iskolában voltunk, ránk ömlesztettek egy csomó tantárgyat, és megesett, hogy titokban a suliban aludtunk, különben nem bírtunk volna az újabb és újabb munkákkal. S ha hat szem diák van egy osztályban, nincs olyan, hogy ellébecolsz dolgokat. Meg számomra nem is errõl szólt az egész.

Már fõiskolás korában dolgozott akkori anyaszínházában, a kassai Tháliában, a diplomamunkája pedig meghozta az elsõ díjat is Kisvárdán, a Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválján. Akkor Gombrowicz drámájához, az Yvonne, burgundi hercegnõhöz készítette a díszletet és a jelmezeket.

1997-ben végeztem a fõiskolán, és mûvészileg akkor nagyon jó idõszak volt a kassai színházban. Remek csapat jött össze, nem is volt kérdéses, hogy visszamegyek. De már a fõiskolás évek alatt is dolgoztunk együtt.

A színház többféle hatást közvetít egyszerre, leginkább mégis a szemnek szóló mûvészet. A díszlet- és jelmeztervezõ munkája azonban háttérmunka. Ez önnek megfelelt?

Tökéletesen. Az én exhibícióimat ezzel pontosan ki tudom élni. Inkább a ruháimat küldöm fel játszani. Annak persze tudatában kell lenni, hogy a jelmez és a díszlet igazi értékét csakis az elõadás egészén belül nyerheti el, annak szerves alkotóelemeként. Még a fõiskolán szokta mondogatni az egyik tanárom, hogy mi vagyunk a színház „szürke eminenciásai". És tényleg így van. Szerintem akkor jó a díszlet- vagy jelmeztervezõ munkája, ha az egész látvány annyira természetesen olvad össze, hogy a nézõ nem azzal megy el: „Hú, milyen jó volt az a ruha!", hanem hogy mennyire hiteles volt az az alak, akit az adott színész megformált. Ha nem különíti el a dolgokat. Mert akkor elhitte az egészet. A jó jelmez majdnem olyan, mint a színész arca. Árulkodik viselõje tulajdonságairól vagy darabbeli helyzetérõl. Színe, vonalvezetése, sõt még az anyaga is; tehát minden apró részlete jelez valamit. De ez tökéletesen darabfüggõ. A színpadi jelmez készítõi rendszerint nem egyszerû ruhákat varrnak. Mindent úgy kell megalkotniuk, hogy a színpadon jól lehessen használni. Hogy pillanatok alatt bele lehessen bújni a legbonyolultabb kapcsokkal ellátott ruhába is, viszont bírja a gyûrõdést. Van úgy, hogy ruhapróbán úgy éreztem, minden rendben van, azután a színpadon látva a jelmezt, rájöttem, hogy túl kevés. De megtörténik fordítva is, hogy túl sok valami, és vissza kell venni belõle. Természetesem más a helyzet a nagyszínpadon, és más egy olyan stúdió- vagy kamara-elõadásban, amikor a színészek alig pár centire mozognak a nézõktõl.

Saját magának is szokott ruhákat varrni?

Nem. Túlságosan türelmetlen vagyok hozzá. Legfeljebb színpadi kiegészítõket, kalapokat csinálok néha, a magam örömére.

Mennyire figyeli az aktuális divatot?

Amennyire egy átlagos nõ. Számomra inkább relaxáció, nem töröm magam, hogy kövessem az új trendeket. Nem járok divatbemutatókra sem, bár kétségtelen, hogy a színpadi jelmezeket már csak a mindenkori anyagkínálat miatt sem lehet függetleníteni a divat hatásai alól. De a saját ruhatáram nagyon rapszodikus, mivel abszolút hangulatfüggõ vásárló vagyok. Ebbõl elég sok katasztrófa adódik, mert rengeteg ruhám van ugyan, de vannak helyzetek, amikor nem tudok felöltözni, összeválogatni a megfelelõ darabokat. A lezser dolgokat kedvelem igazán, viszont szoktam magamnak tetszeni a kimondottan nõies toalettekben is. Csakhogy az olyan ruhákban meg nem érzem jól magam. Rendszerint még azt is megbánom, ha magas sarkú cipõben indulok el otthonról.

Színpadon alighanem a legkényesebb helyzetek közé tartozik, ha a színésznek minden ruhájától meg kell szabadulnia. Mit kezdhet egy jelmeztervezõ a szerepe szerint pucér színésszel?

Van, aki titkolja, van, aki bevallja, de a mezítelenség minden színész számára bizonyos traumát jelent. S hogy hogyan élje túl a jelenetet, ahhoz a saját belsõ munkája mellett a jelmeztervezõ is hozzátehet valamit a maga eszközeivel. A viszonylagos megnyugtatásra többféle variáció létezik. Csak egy esetet említenék, amikor az illetõ színészt kicsit bekoszítottuk, hogy ne érezze azt, a fényekben fehéren világít a teste. Emellett a pucérság nézõpont kérdése is. Az operaénekesek tekintélyes hányada – olykor már-már nevetséges hévvel – keményen ragaszkodik a paróka viseléséhez. Õk anélkül érzik magukat mezítelennek.

Saját tapasztalat? Netán operához is készített jelmezeket?

Többször is. Kassán az Állami Színházban például Verdi Trubadúrjához, Eeské Budijovicén az Álarcosbálhoz, Zlínben pedig Mozart Varázsfuvolájához terveztem kosztümöket.

Nõkre jellemzõ módon valahogy nagyon leragadtunk a ruháknál, jelmezeknél...

Igen, talán mert nõkre jellemzõ módon ezt a munkát – bár ez is darabfüggõ – jobban kedvelem. A díszletet megtervezem, azután a tervek elkerülnek a gyártóhoz, és esetleg már csak a színpadon látom viszont. Ez nagyon tud stresszelni, mert utólag már kevés elemen tudok érdemben változtatni. A jelmezeket ellenben próbafolyamat közben is lehet, sõt általában szükséges is alakítani.

Hogyan mûködik mindez a gyakorlatban?

Az esetek kilencven százalékában a rendezõ az, aki megkeres, hogy szeretne velem dolgozni. Ezután kér fel a munkára a színház. Találkozunk a rendezõvel, odaadja a szövegkönyvet, és amíg nem olvasom el, nem igazán beszélünk a darabról. Utána a rendezõ elmondja a saját elképzeléseit, én a magam véleményét, és elkezdjük összeállítani a dolgokat. Hogy nekem mi jutott az adott darabról az eszembe, hogy õ hogyan értelmezi, milyen felfogásban képzeli el, hogy honnan indulunk és hová akarunk eljutni. A jelmezterveket rendszerint leskiccelem, a díszletekrõl a mûszaki és látványrajzok mellett makettokat is készítek. Mire a színész megérkezik az elsõ olvasópróbára, én már „kész vagyok” a darabbal. Van rendezõ, akivel elõtte fél évig dolgoztunk, van, akivel egy hónapig. Ez attól is függ, mennyire ismerjük egymást. A rendezõn múlik az is, mekkora szabadságot kapok a tervezésben. De még koránt sincs vége, mert jönnek az emberi tényezõk. Elõfordul, hogy a színész nem bír azonosulni a számára tervezett jelmezzel, mert – egy banális példa – mondjuk, utálja a garbót vagy a nyakkendõt. De a próbafolyamat alatt is adódhatnak másféle megoldások, s az új helyzetbe ismételten bele kell illeszteni a ruhát, a frizurát, a sminket. És akkor még nem beszéltünk az anyagiakról. A pénz mindig kevés, pláne nagy, kosztümös darabok esetében. Véleményem szerint én a legjobb munkáimat a nullapénzes helyzetekbõl hoztam ki.

Mi indítja be a fantáziáját?

Van egy adott darab, egy színészcsapat, egy adott tér és hozzá egy rendezõi elképzelés. Mindig le szoktam jegyezni az elsõ ötleteimet, az elsõ gondolataimat. Leskiccelem vagy leírom, mert ezek rendszerint beválnak. Nálam intuíciós alapon mûködik a tervezés. Az elején kell egy kis szárnya-lás, hogy azután biztosabban tudjak állni a földön, s legyen mibõl realizálni a dolgokat.

Két éve megvált a kassai Tháliától, azóta szabadúszó. Jó ez?

Néhányszor voltak kétségeim, de az akkori döntésemet nem bántam meg. Komáromban vettem lakást, mivel úgy éreztem, nagyon kellene már egy saját otthon. Mert mindig úton voltam, valakinél, valahol. Kassa, ahol egyébként a szüleimnek van lakása, a munkaterületemen kívülre került. De a szabadúszás egy másik vetülete, hogy nincs fix havi bevételem. És ehhez én nem vagyok hozzászokva, nem is tudom hónapok szerint beosztani a jövedelmemet. Miközben az egyik munkából a másikba mentem, idén nyáron megdöbbenve konstatáltam, hogy valahogy mégis pénz nélkül maradtam. Ilyen szempontból a sza-badúszás jó iskola, hogy végre megtanuljam kezelni a hétköznapi dolgokat.

Sokat dolgozik Budapesten...

Igen, a tavalyi évem szinte teljes egészében a Bárka Színházban zajlott. Négy darabot csináltam ott, kétszer Czajlik József rendezõvel, egy-egy alkalommal pedig Vidovszky Györggyel, illetve Bérczes Lászlóval dolgoztam. De az elmúlt idõszakban egyebek között a pesti Merlin Színházban, valamint Kecskeméten, Szabadkán, Temesváron, Prágában és a beregszászi Illyés Gyula Színházban is terveztem jelmezeket és/vagy díszletet. Jelenleg pedig Budapesten, a Nemzeti Színház Stúdiójában folynak a Várva címû Beckett-parafrázis próbái Verebes István rendezésében.

A klasszikusokat vagy a kortárs darabokat kedveli jobban?

Attól függ. Egy biztos, a klasszikus – három ajtó, két szék, egy asztal – berendezésû vígjátékoktól irtózom. De hát ez is a mesterségem alapjaihoz tartozik, nem lehet elhagyni vagy kikerülni. Én mindenesetre azt szeretem, ha még egy hagyományos felfogásban készülõ darabba is belecsempészhetek valami meglepõt, valamiféle csak rám jellemzõ kézlenyomatot.

A teljesség igénye nélkül számomra a közelmúlt érdekes-értékes elõadásai Gadus Erika tervezte jelmezekkel, illetve díszletekkel: Schaffer – Amadeus (2001, Jókai Színház), S. Tadeusz – Ilja próféta (2002, Bárka Színház), Miller – Pillantás a hídról (2003, Thália Színház), Kane – 4.48 Pszichózis (2004, Merlin Színház), Gombrowitz – Operett (Bárka Színház, 2004), Szomory – II. József (2004, Jókai Színház), Koljada – Mese a halott cárkisasszonyról (2005, Jókai Színház, Stúdió). Van valamilyen díszlet- vagy jelmezálma?

Megtervezni? Fura dolog ez, mert az én kedves darabjaim legtöbbször nem találkoznak a közönség ízlésével. Vagyis viszonylag kevés elõadást érnek meg. De játsszunk el a gondolattal! Ha már álom, akkor legyen valamiféle eszméletlenül látványos, gazdag revümûsor, mint amilyen például a Holiday on Ice nagystílû jégrevüi. Ahol nem számít a pénz, és a minõség érdekében nem kell kompromisszumokat kötni.

CSEPÉCZ SZILVIA